

Kirken underviser

1 – 2001

Marts

Lyset

LYSET I BIBELEN

TRUE COLOURS

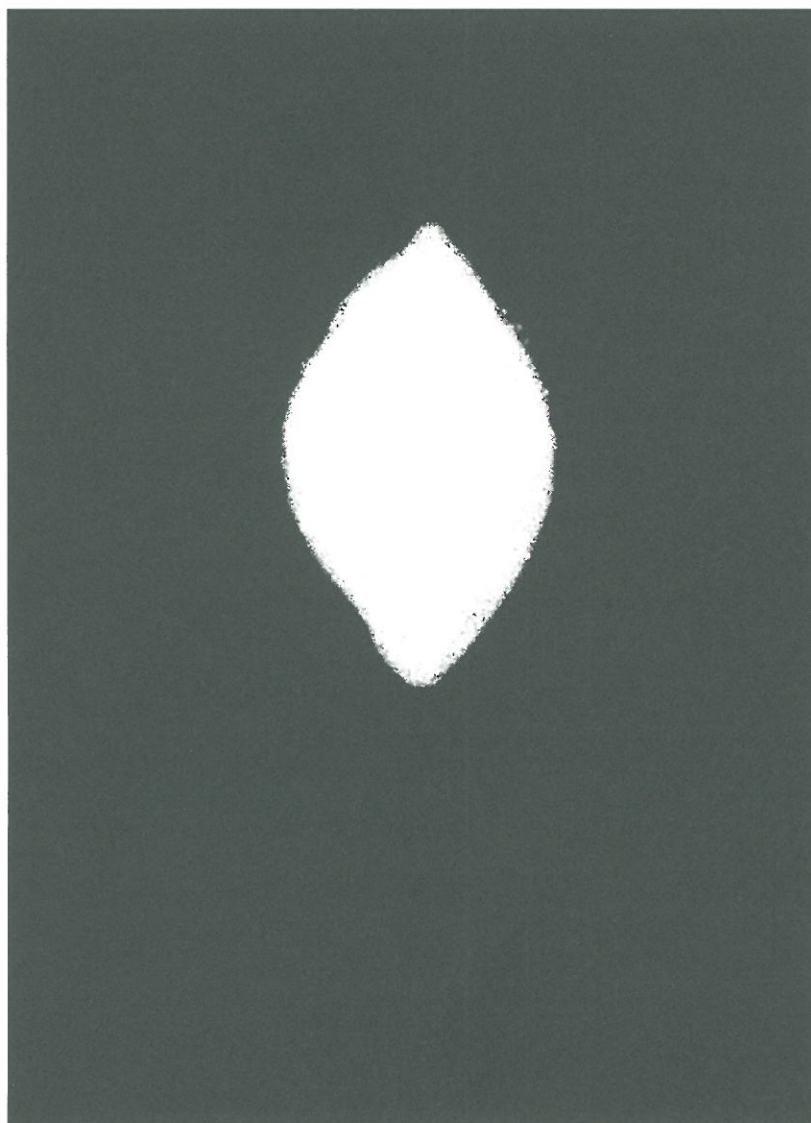
KREATIVT BIBELARBEJDE MED
LYS OG FARVER

KYNDELMISSE

ERNST & LYSET

– EN KORTFILM

**FORSLAG TIL
LYS-
GUDSTJENESTE**

Indhold

3 LYSET

4 DÅBSLYS

Af sognepræst Jacob Jensen

5 LYS OG MISSION

Af landssekretær Thorkild Sørensen

7 EN LYS IDÉ

Af sognepræst Christina Smith

8 LYSET I BIBELEN

Af sognepræst Christina Smith

10 KYNDELMISSE

Af sognepræst Christina Smith

12 ERNST & LYSET- EN KORTFILM

Af sognepræst Christina Smith

13 DA LYSET KOM TIL VERDEN

Af sognepræst Christina Smith

16 TRUE COLOURS- KREATIVT BIBELARBEJDE MED LYS OG FARVER

Af Kristian Brogaard

18 FORSLAG TIL LYSGUDSTJENESTE - KYNDELMISSE

Af sognepræst Christina Smith

20 LYSGUDSTJENESTE MED LÆSNINGER OG DRAMA V/BØRN OG UNGE

Af præsterne ved Sct. Mortens kirke, Randers

21 TÆNK AT LIVET KOSTER ... INTERVIEW MED JØRGEN GUSTAVA BRANDT

22 "HER VIL TIES..." - en salme af Brorson

Af cand.phil. Anne Marie Petersen

LYSET

LYS er elektromagnetiske bølger, der optræder med to forskellige egenskaber: LYSET kan både beskrives som bølger og som partikler. Man taler derfor om lysets bølge-natur og lysets partikel-natur. Men LYSET er mere end partikler og bølger.

LYSET afhænger af et øje, der ser. Uden den menneskelige syns-sans ville begrebet LYS slet ikke eksistere. Men LYSET er mere end et begreb.

Vi inddeler vores historie i lyse og mørke perioder: Middelalderen kaldes ofte for „den sorte middelalder“ eller „mørkets æra“, mens det 18. århundrede har fået betegnelsen „oplysningstiden“. Et lysende eksempel (!) på 1800-tallets tanker er dette vers af Grundtvig:

Oplysning være skal vor lyst,
er det så kun om sivet,
men først og sidst med folkerøst
oplysningen om livet;
den springer ud af folkedåd
og vokser, som den vugges,
den stråle i vort folkeråd,
til aftenstjernen slukkes!

N.F.S. Grundtvig (1839)
fra „Er lyset for de lærde blot“

Men LYSET er mere end oplysning.

Det er dette "mere", som Kirken Underviser handler om denne gang. LYSET spiller en fremtrædende rolle i kristendommen, hvor LYSET ofte bruges som et billede på GUD – både Gud Fader og Gud Søn. I dette temanummer skal vi se på LYSET i kristendommen: i Bibelen, i hverdagen, i året, i kirkeåret, i kirken og naturligvis i kirkens undervisning.

Kirken Underviser er denne gang desuden udvidet med to artikler, som af tekniske grunde ikke blev bragt i nr. 2000/4 om SALMER. Vi beklager fejlen!

Kristian Brogaard
Christina Smith

DÅBSLYS

- støtte til dåbsoplæringen

Af sognepræst Jens Jacob Jensen

Siden advent 1984 har vi ved dåb i Øster Hassing og Gåser kirke brugt dåbslys.

Lyset er et af de kraftigste symboler i kirken. Det minder om verdens skabelse og lyset, som Gud kalder frem. Lyset er også et Kristus-symbol, der fortæller om Kristi opstandelse og om Helligåndens gerning, ligesom det er symbol på dåbens gave og på den døbtes liv, der skal bringe lys til andre.

En lokal håndværker drejer en særlig dåbslysestage i træ, som i faccon minder om døbefonten i Øster Hassing kirke.

Ved dåbssamtalen forud for dåben kommer vi ofte ind på lysets betydning som symbol.

Under dåben er det en god opgave for et barn - gerne en storebror eller -søster - at stå med lyset. Så kan barnet senere fortælle den døbte, at det var ham/hende, som havde æren med lyset, og om hvad der skete ved dåben. Store børn kan godt bidrage til dåbsoplæringen af mindre søskende!

Forældrene får lys og stage med hjem som kirkens dåbsgave med opfordring til at betragte lyset som en brugsting. Lyset må gerne brænde under dåbsfesten. Det kommer da til at knytte en sammenhæng mellem dåben i kirken og festen derhjemme.

Senere tilskyndes forældrene til at bruge lyset på barnets dåbsdag (eller fødselsdag) for at minde dem selv og barnet om dåbens betydning.

Dåbsdagen må gerne blive en særlig dag - en fødselsdag nr. to - et par måneder efter den 'rigtige'. Ved års-dåbsfesten har dåbslyset en natur-

lig plads, mens man mindes dåben og måske ser billeder og video fra kirken og festen hjemme.

I øvrigt får barnet/familien de første fire år en hilsen tilsendt fra kirken: "På dåbsdagen". På 3 års dåbsdagen får børn i sognet desuden "En fortællebog om den kristne tro". Præsten tager - efter aftale med forældrene - ud og afleverer bogen til barnet. Ofte står dåbslyset tændt på bordet.

Lys ved konfirmation

Lyset er efterhånden også blevet en del af vores konfirmationsritual. Den særlige tale til konfirmanderne slutter med at minde om dåbs-

lysets betydning. Imens tændes der dåbslys, som konfirmanderne så bærer med op til alteret, når de skal konfirmeres.

Embedslogo

Det har nu været skik med dåbslys i pastoratet i 16 år. Det fik betydning for den måde, pastoratets embedssegel blev udformet på i 1997 - med døbefonten og det brændende lys i hjortestagen.

Malmhjortestagen er unik. Den stammer fra omkring år 1250, og blev fundet indmuret i alterbordet, da den gamle Øster Hassing kirke blev nedbrudt i 1880. Den sjældne malmhjortestage befinder sig nu på Nationalmuseet. Men i forbindelse med en gennemgribende restaurering af Øster Hassing kirke i sommeren 1999 lykkedes det at få en kopi af stagen.

Malmhjortestagen står altid fremme på en hylde ved døbefonten. Når der er dåb, er lyset i hjortestagen tændt. Og dåbslyset tændes ved dét - som ved et glimt fra historien...

LYS OG MISSION

Af landssekretær Thorkild Sørensen

"Der er penge i Lysestumper!" - Sådan lød en overskrift i "Santalposten" i oktober 1974. Så længe siden er det, at lysproduktion kom på tale i arbejdet med at skabe opbakning til missionsarbejdet. Om talen dengang med en opfordring til at samle lysestumper er den første af mange og stadig aktuelle opfordringer. For der er stadig penge i lysestumper - mange penge endda!

Arbejdet begyndte ellers i det små. Gerda Godtkjær, som var præstefrue i Møborg, begyndte i slutningen af 60'erne at støbe nye lys af gamle stumper. Ved et Santalmøde spurgte hun Esther Bertelsen, som dengang var rejsesekretær, om ikke hun ville have nogle omsmeltede lys med til bortlodning. Det viste sig hurtigt, at der var et marked - ikke alene til bortlod-

ning og basarer, men til salg - så hun sagde til Esther Bertelsen: At skulle hun lave flere lys, måtte de også skaffe lysestumper!

Omkring 1970 kom produktionen for alvor i gang, og nu måtte hun have hjælp af sin mand. De flyttede produktionen fra køkkenet ind i dagligstuen, og havde lager af de færdigproducerede lys på loftet. Esther Bertelsen var i hele opstartfasen en stor igangsættende arbejdskraft og inspirator i arbejdet. Fra Møborg fyldte Esther sin bil og havde lager i sit hus i Ålborg, hvorfra hun tog masser af smukke lys i mange farver med til møder og til videre salg. På et tidspunkt lavede Iver Brogaard Andersen en støbemaskine til præsteparret i Møborg, så arme og ryg kunne aflastes i dyppearbejdet. Der blev i præstegården produceret for 50-60.000 kr. årligt - mange penge dengang!

Arbejdet blev efterhånden for omfattende, så efter kort tid begyndte Mona Poulsen i Sørvad hjemme i sit bryggers.

Mens dypning af lys er flyttet til Ringsted's lysstøberi, foregår støbning af lys stadigvæk i Frederikshavn. Lys i alle størrelser og former: Blandt andet fire- og sekskantede lys, pyramidelys og rustik lys, men også mere utraditionelle lys i former fra citronpresser og isbægre fra Hjemis.

I september 1983 overtager en række mennesker i Herning arbejdet. Her arbejdede de først i et lokale på hjørnet af Fynsgade og Th.Nielsensgade, hvorfra man solgte lys, te og servietter, og hvor der i januar 1984 blev udvidet med en genbrugsbutik.

I midten af 80'erne startede Iver Brogaard Andersen i Frederikshavn på en stor maskine - den, som nu er i Ring. Den blev lavet professionelt dels i Bedsted, og dels som beskæftigelsesprojekt i Frederikshavn Kommune. I Herning fortsatte man produktionen frem til januar 1997. Man solgte maskinen, som nu bruges af Blå Kors.

I Frederikshavn kom produktionen ind i faste rammer og voksede stærkt. Man udvidede fra dyppe til støbte lys og

Ifølge de sidste tal omsættes der dyppede lys for ca. 600.000 kr. og støbte lys for ca. 150.000 kr. Man har været over én million i omsætning. Totalomkostningerne udgør ca. 30% af salgsprisen.

Lysestumper indsamles og sendes til Ringsted og Frederikshavn. Her bliver de først sorteret i farver, dernæst smeltet og rensset for , hvorefter de størkner til store blokke. Under den efterfølgende lysdypning og støbning tilsættes eventuelt ny farve. De færdige lys pakkes og sendes ud til genbrugsbutikker og Danmisionens kredse, hvor de sælges.

I Frederikshavn modtager man bestilling af alterlys. Det er også muligt at bestille specielle lys og specielle farver, som for eksempel skal passe til sølvbryllup, konfirmation m.m.

udviklede nye typer, bl.a. genoptog man den gamle tradition med Helligtrekongerslys. Der blev udviklet et distributionsnet, hvor Iver Brogaard Andersen kørte lys fra både Frederikshavn og Herning rundt til mange mennesker og til de genbrugsbutikker ud over landet, som i mellemtiden var blevet oprettet. Der er i tidens løb blevet skaffet mange penge til mission ad den vej.

Det seneste tiltag på området er som bekendt, at lysproduktionen er flyttet fra Frederikshavn til lysestøberiet i Ring, hvor indvielsen fandt sted søndag den 19. september 1999. Her er nu omkring 25 frivillige medarbejdere beskæftiget med produktion, sortering, pakning, mærkning o.s.v. i en ombygget kostald med plads til alle de mange ting, som er nødvendige.

I forlængelse af de første tanker om sammenlægning for ca. 10 år siden blev der etableret et samarbejde mellem Santalmissionen og DMS omkring genbrugsarbejdet, herunder også lysproduktionen. Det var således på det første fælles bestyrelsesmøde i august 1989, at man besluttede at gå sammen om en større genbrugsbutik på Gl. Landevej i Herning. Siden da har man været fælles om lys og genbrug. På den måde er lysene en gammel Danmissions-aktivitet!

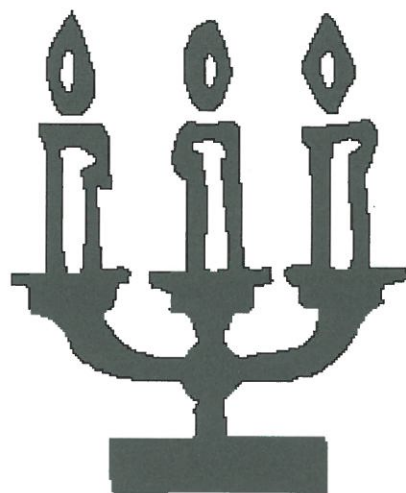
Det er en enestående flot indsats, som er blevet udført af utallige frivillige missionsvenner i tidens løb. Uden at ville forbigå nogen vil jeg alligevel fremhæve den indsats, som Esther Bertelsen og Iver

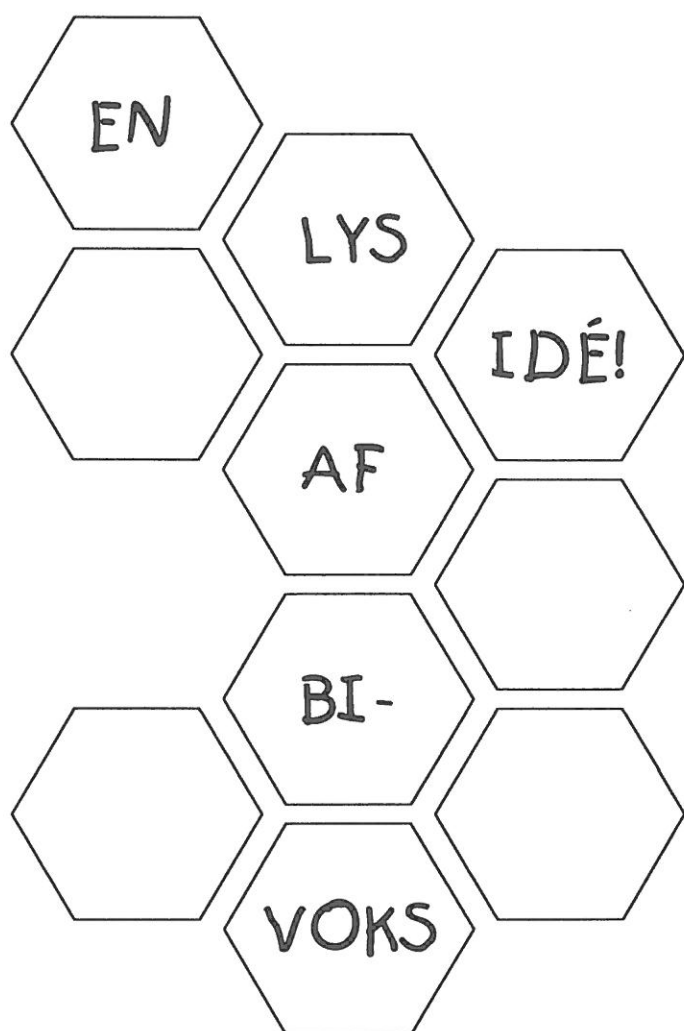
Brogaard Andersen og hele staben i Frederikshavn har ydet i tidens løb.

Der er langt fra de første hånddyppede lys i et køkken i Vestjylland til en stor moderne produktion som den, der er tale om i Ring med momsregistrering og andre af et moderne samfunds betingelser. Men målet har været det samme: At tænde lys for mission, og dermed tænde livslys af håb og tro for mange mennesker ud over hele verden i Danmissions arbejdsområder.

Lysstøberiet RING
Bredmagevej 9, Ring
8740 Brædstrup
Tlf. 75 75 23 22

Særligt populære er Hellig-tre-konger lysene, der laves efter en speciel teknik. Disse lys er de eneste udover kirkelys, der består af andet end gamle lysestumper. I sidste dypning kommes de nemlig i ren, ny stearin for at få den hvide farve.

...til
minikonfirmanderne

Bivoksllys er nemme at lave selv - faktisk så nemme, at børn i 9-10 års alderen sagtens kan være med. Og så er fremstillingen 100% børne- og miljøvenlig, da lysene er lavet af rene naturprodukter. Lav dem sammen med minikonfirmander f.eks. i forbindelse med advent, jul, kyndelmisse eller dåb (dåbslys).

Bivoks kan købes i støbte voksplader - "ark" å normalt 20 x 30 cm - og fås i både naturlige farver og mange forskellige indfarvninger. Pladerne kan købes i mange hobbyforretninger eller hos en biavler.

Hvis man vælger at lave *spiral-lys* (foreslået hér), får man to lys ud af én plade, og prisen bliver ca. 7,- kr. pr. lys.

Bivoks er nemmest at arbejde med ved stuetemperatur. Hvis pladerne er kolde, kan de eventuelt lægges nær et varmeapparat et par minutter. Husk også at have varme hænder.

Sådan laves spiral-lys.

Til 20 lys skal du bruge:

- 10 voksplader
- en rulle væge
- en lineal
- en hobbykniv
- evt. et fugtigt skærebrædt

1. Start med at skære vokspladerne til: Pladerne skæres over diagonalt fra hjørne til hjørne, så du får to trekanter.

2. Klip ét stykke væge af pr. lys. Vægen skal være 1,5 cm længere end længden af vokspladen.

3. Læg vægen langs voks-trekantens "høje" kant.

4. Buk forsigtigt pladen uden om vægen - start i den "høje" side - et lille stykke ad gangen. Rul hårdt og jævnt med begge hænder.

5. Lyset er færdigt! Det ser flot ud, og det dufter dejligt!

Tip! Selve lyset rulles enten direkte på bordpladen eller endnu bedre: på et fugtigt skærebrædt.

Første Mosebog
kapitel 1, vers 1-5

I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden.
Jorden var dengang tomhed og øde, der var mørke
over urdybet, og Guds ånd svævede over vandene.
Gud sagde: "Der skal være **lys**!" Og der blev **lys**. Gud
så, at **lyset** var godt, og Gud skilte **lyset** fra mørket.
Gud kaldte **lyset** dag, og mørket kaldte han nat. Så
blev det aften, og det blev morgen, første dag...

Tekst 1

Tekst 2

Johannes-evangeliet
kapitel 1, vers 1-14

I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Han var i
begyndelsen hos Gud. Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som
er. I ham var liv, og livet var menneskers **lys**. Og **lyset** skinner i mørket, og mørket
greb det ikke.

Der kom et menneske, udsendt af Gud, hans navn var Johannes. Han kom for at
aflægge vidnesbyrd, han skulle vidne om lyset, for at alle skulle komme til tro ved
ham. Selv var han ikke **lyset**, men han skulle vidne om **lyset**.

Lyset, det sande **lys**, som **oplyser** ethvert menneske, var ved at komme til verden.
Han var i verden, og verden var blevet til ved ham, og verden kendte ham ikke.
Han kom til sit eget, og hans egne tog ikke imod ham. Men alle dem, der tog
imod ham, gav han ret til at blive Guds børn, dem, der tror på hans navn; de er
ikke født af blod, ikke af køds vilje, ikke af mands vilje, men af Gud.

Og Ordet blev kød og tog bolig iblandt os, og vi så hans herlighed, en herlighed,
som den Enbårne har den fra Faderen, fuld af nåde og sandhed...

Johannes-evangeliet
kap. 8, vers 12

Atter talte Jesus til
dem og sagde: "Jeg
er verdens **lys**. Den,
der følger mig, skal
aldrig vandre i
mørket, men have
livets **lys**."

Johannes-evangeliet
kap. 9, vers 5

Jesus sagde: "Mens
jeg er i verden, er jeg
verdens **lys**."

Tekst 3

LYSET I BIBELEN

Af sognepræst Christina Smith

LYSET i Gammel Testamente

Lyset spiller en stor rolle i Gammel Testamente.

Det begynder allerede i skabelses-beretningen i 1. Mosebog (TEKST 1), hvor lyset er det første, der bliver skabt ved Guds ord. Gud er altså lysets skaber.

Men Gud selv kaldes også for lys: "Herren er mit lys og min frelse, hvem skal jeg frygte?" skriver den ukendte digter i det, som vi i dag kalder Salme 27 i Salmernes Bog.

Lyset betyder også glæde og lykke. I sin elendighed udbryder den hårdt plagede Job: "*Jeg håbede på lykke, men der kom ulykke, jeg ventede på lys, men der kom mørke*" (Job 30,26). Her er lyset klart identificeret med lykke, mens mørket er lig med ulykke. På samme måde står lyset også overfor mørket, når der er tale om etik og moral. Det ses blandt andet, når profeten Esajas siger vé enhver, "*der kalder ondt for godt og godt for ondt, gør mørke til lys og lys til mørke*" (Esajas kap. 5 vers 20).

Vi ser også lyset i forbindelse med åbenbaringer: Gud åbenbarede sig for Moses i en brændende tornebusk (2. Mosebog kap. 3 vers 2). I 2. Mosebog kap. 19 fortælles det, hvordan Herren steg ned "*i ild*" for at tale til israelitterne, medens bjerget brændte i lys lue! Og når de gamle jødiske præster velsigner folket, sker det blandt andet med ordene: "*Herren lade sit ansigt lyse over dig*" (4. Mosebog kap. 6 vers 25).

Lyset er også knyttet til dét at modtage guddommelig vejledning. Dette sker helt konkret ved israelitternes vandring i ørkenen, hvor det fortælles, at Herren vandrede foran dem – om dagen som en støvsky og om natten i en ildstøtte "*for at lyse for dem*" (2. Mosebog kap. 13 vers 21-22).

Men en sådan vejledning ved Herrens lys kan også være ment i overført betydning om åndelig vejledning – som f.eks. i Salme 119, hvor Herrens ord kaldes for "*en lygte for min fod, et lys på min sti*".

LYSET i Ny Testamente

Lyset spiller også en afgørende rolle i Ny Testamente – både konkret og i overført betydning og både om Gud, om troende, og om åndelige forhold m.m.

Gud selv bor i et lys, som intet menneske kan komme nær, skriver Paulus (1. Timotheusbrev kap. 6 vers 16). Og Johannes skriver: "*Gud er lys, og der er intet mørke i ham*" (1. Johannesbrev kap. 1 vers 5).

Åbenbaringer fra Gud er da også forbundet med lys: Lige inden Paulus hørte Jesu røst, omstrålede et lys fra himlen ham og blændede ham fuldstændigt (Apostlenes Gerninger kap. 9 vers 3).

Som den fulde åbenbaring af Gud kaldes også Jesus for lys – det lys, som Johannes Døberen skulle vidne om (TEKST 2). Jesus bruger udtrykket "Verdens Lys" om sig selv (TEKST 3) – et udtryk, der giver til kende, hvad hans enestående og altomfattende mission er: "Som lys er jeg kommet til verden, for at enhver, som tror på mig, ikke skal blive i

mørket", hedder det i Johannes kap. 12 vers 46.

Vi finder også lyset også i betegnelsen "lysets børn" – som man kun regnes blandt, hvis man kommer til tro på lyset selv (f.eks. Johannes kap. 12 vers 36). Dette lys er livets lys (TEKST 2) – d.v.s. det livgivende lys.

Men inden man ser lyset, må man altså vandre i mørke: Med et citat fra Esajas kap. 9 kaldes Jesus for lyset for dem, der sidder i mørke og dødens skygge (Matthæus kap. 4 vers 16).

Der er med andre ord temæer og historier nok at tage af for den, der vil arbejde med LYSET i Bibelen i sin undervisning...

KYNDELMISSE

Sner det på Kyndelmisse-
dag, bli'r det tidligt forår...!

*Mørk Kyndelmisse gør
bonden til herremand...!*

Kyndelmisserdag skal det
helst blæse, så 18 kællinger
ikke kan holde den 19. ved
jorden! Så varer kulden ikke
ved meget længere...!

Den, der ikke spiser flæsk
Kyndelmisserdag, må i
skoven for at bide snegle...!

Den 2. februar kaldes for Kyndelmisse.

Kyndelmisse kan med sikkerhed spores så langt tilbage som til 500-tallet. Men da Struense i 1770 "rationaliserede" danskernes mange, små helligdag (fridage) ved at samle dem til én stor Bededag, betød det i realiteten, at Kyndelmisse blev afskaffet som helligdag herhjemme. I katolske lande fejres Kyndelmisse imidlertid stadig som helligdag.

Kyndelmisse kommer af *kyndel*, der betyder lys (jfr. engelsk *candle*), og *misse*, der betyder messe d.v.s. gudstjeneste. Kyndelmisse betyder altså ordret "gudstjeneste for lys". Ved Kyndelmisse indvies de lys, som skal bruges i kirken i det kommende år.

Samtidig er Kyndelmisse en markering af, at der er gået 40 dage siden jul. Ifølge Mose-loven skulle en kvinde regnes for uren i 40 dage efter fødslen af et drengebarn – 80 dage efter fødslen af en pige. Kyndelmisse er dermed også en fejring af, at Jomfru Marias renselsesperiode netop denne dag var tilende-bragt, og at hun og Josef nu – som det var skik – kunne fremstille deres søn i Templet.

Den bibeltekst, der efter katolsk tradition hører til Kyndelmisse, er da

også Lukas 2,22-40: Jesu fremstilling i Templet og Simeons Lovsang (Lukas 2,25-40), hvori Simeon kalder Jesus „et lys til åbenbaring for hedninger“. I den danske folkekirke er Simeons Lovsang evangelietekst til julesøndag.

Selvom Kyndelmisse blev afskaffet som officiel helligdag herhjemme for over 200 år siden, har der i de senere år været tendens til, at flere og flere kirker alligevel gør noget ud af at markere dagen – enten selve 2. februar eller søndagen efter. Mange steder holdes der særlige lysgudstjenester, hvor man tænder lys og fejrer Jesus som det lys, der bryder mørket.

Den folkelige tradition

Som så mange andre helligdage har også Kyndelmisse rødder i en folkelig tradition. Fejringen af Kyndelmisse er således også fejringen af Midvinter – en fejring af, at man nu er midtvejs igennem vinteren, som fra gammel tid regnedes fra 1. november til 1. maj.

Derfor er der også knyttet en mængde folkelige traditioner til Kyndelmisse. F.eks. blev Kyndelmisse brugt til at tage varsler for det komme år:

"Sner det på Kyndelmisedag, bliver det tidligt forår", sagde man. Og "mørk Kyndelmisse gør bonden til herremand." Det skulle også helst blæse så voldsomt, at "18 kællinger ikke kunne holde den 19. ved jorden", for så ville kulden ikke vare ved meget længere.

Mad var en anden vigtig del af den folkelige Kyndelmisse-tradition. Sådan som mad jo altid har spillet en vigtig rolle omkring højtider – ikke bare hos os men alle steder.

Halvdelen af vinterforrådet til dyr og mennesker skulle gerne være tilbage. På selve Kyndelmisedag spiste man pandekager – alternativt æbleskiver – for at sikre en god byghøst. På samme måde spiste man flæsk – for at sikre mod ondt i ryggen, sagde man. Men det har nu nok så meget været for at sikre sig mod sult. Spiste man ikke flæsk til Kyndelmisse, skulle man i skoven "for at bide snegle", som man sagde - et andet udtryk for hunger.

Og man piskede de nøgne frugttræer med tynde ris for at sikre en god frugthøst. Ligesom man mange steder havde tradition for rituel midvinterpløjning – med pigen bag hestene og karlen med ploven, hvilket skulle sikre gode afgrøder.

Kyndelmisse kaldes også for Kjørmes Knud. Som barn grublede jeg ofte over, hvem han var, denne Knud med det sære fornavn, der kom til sidst i Jeppe Åkjærs sang "Sneklokke kommer vrimlende". Men det var såmænd bare Midvinter, der endelig kom. Og folk kunne nu langt om længe begynde at glæde sig til lysere tider...!

*Af sognepræst
Christina Smith*

ERNST & LYSET

- en kortfilm af Tomas Villum Jensen og Anders Thomas Jensen.

Af sognepræst Christina Smith

ERNST & LYSET er en kort, præcis, fantastisk morsom og særdeles tankevækkende film, som egner sig formidabelt til undervisningsbrug i de ældste klasser. Heldigvis er filmen da også frikøbt til kirkelig undervisning, og den kan fås via Danmarks Kirkelige Mediecenter.

Filmen handler om Jesus (Lyset), som efter 2000 år i himlen en mørk og regnfuld nat vender tilbage til jorden. Hans første mission er at gøre yuppien Ernst til sin discipel, og sammen skal de to føre alle jordens folkeslag til frelse.

Det viser sig imidlertid at være lettere sagt end gjort, og Jesus kommer på en ualmin-

delig hård prøve, da han skal forsøge at overbevise den selvsikre Ernst om, at han er Kristus, Lyset.

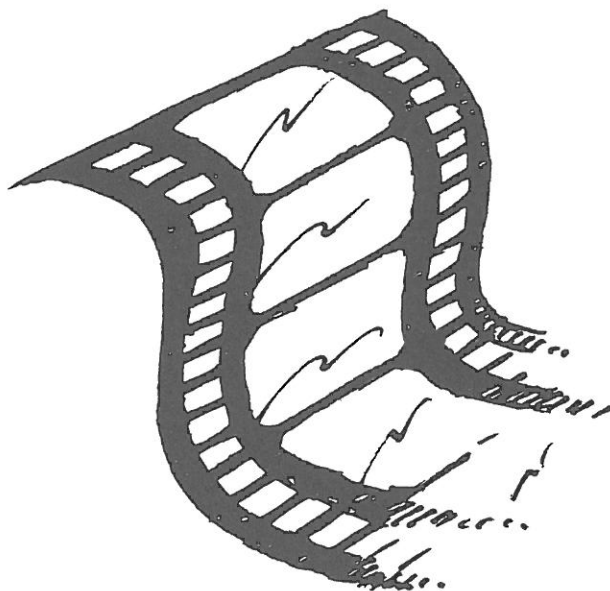
Lyset spilles fint og underfundigt af Søren Østergaard, mens Jens Jørgen Spottag er den ulidelige men alligevel charmerende Ernst.

Filmens manuskriptforfatter og instruktør, Anders Thomas Jensen, og filmens anden instruktør, Tomas Villum Jensen, var i 1997 i Hollywood, fordi ERNST & LYSET overraskende - men bestemt ikke ufortjent! - var blevet nomineret til en Oscar for bedste kortfilm. De to instruktører måtte dog vente et år med at få en Oscar: Det skete, da de-

res kortfilm „Valgaften“ vandt i 1998!

Filmens fotograf er heller ikke Hr. Hvem-som-helst men derimod Jens Schlosser. Det er ham, der bl.a. stod bag popgruppen Aquas helt store video-hits „Barbie Girl“ og „Turn Back Time“, ligesom det også er ham, der var fotograf på filmen „Den eneste ene“.

ERNST & LYSET anslår et utal af temaer. På hjemmesiden www.skole-kirke.dk finder man et undervisningsmateriale for de ældste klasser om netop ERNST & LYSET. Her kan eleverne komme til at arbejde med temaer som LYSET, JESU KOMME og FORESTILLINGER OM GUD.

DA LYSET KOM TIL VERDEN

frit efter Selma Lagerlöf

Historier om, hvordan lyset kom til verden, hvordan mørket blev fordrevet til skyggerne og natten, er mange.

En af dem vil jeg fortælle hér, sådan som jeg selv har fået den fortalt af en meget gammel dame langt oppe i den mørke og kolde Sverige.

—

Der var engang en mand, som gik ud i den mørke nat for at låne ild. Han gik fra hus til hus og bankede på: "Hjælp mig", sagde han. "Min kone har lige født et barn, og jeg må have ild for at varme hende og den lille. For natten er så mørk, og det fryser."

Og natten var mørk. Og det frøs. Alle mennesker sov. Eller *lod som om* at de sov. Der var ingen, som svarede manden.

Manden gik og gik. Til sidst opdagede han et lysskær langt borte. Han ændrede sine skridt i retning mod lyset og så, at skæret kom fra et bål, der brændte ude på marken. En flok hvide får lå og sov omkring ilden, og en gammel hyrde sad indhyllet i

sin vams og vogtede hjorden.

Da manden, som ville låne ild, kom nærmere, så han, at der lå tre store hunde og sov ved hyrdens fødder. Da de nu hørte den fremmede nærme sig, vågnede de og åbnede deres store gab, som om de ville gøre – men der hørtes ikke en lyd.

Manden så, at de rejste børster. Han så, at deres skarpe tænder skinnede i skæret fra ilden. Han så, at de fór løs på ham. Og han så for sig, hvordan den ene ville slå tænderne i hans ben – den anden i hans hånd – mens den tredje ville bide sig fast i hans strube. Men kæberne og tænderne, som hundene skulle bide med, ville ikke lystre dem, og manden led ikke den mindste skade!

Hvad var det mon for en nat dén nat, siden hundene ikke kunne bide? Hør hér – for der kommer mere:

Nu ville manden gå hen til bålet for at få ild til at varme sin kone og det lille barn. Men fårene lå så tæt op ad hinanden – ryg imod ryg lå de – at han slet ikke

kunne komme til. Da trådte manden op på fårenes ryg og gik hen over dem hen imod ilden. Og ikke ét af dyrene vågnede – ja, ikke ét så meget som rørte sig.

Hvad var det mon for en nat dén nat, siden hundene ikke kunne bide, og fårene ikke blev bange?

Hør hér – for der kommer mere:

Da manden var nået næsten helt hen til ilden, løftede hyrden sit hoved og så op. Han var en gnaven og uvenlig gammel mand – hård imod både mennesker og dyr. Og da han nu så en fremmed nærme sig, greb han dén spidse stav, som han plejede at støtte sig til, når han drev hjorden på græs, og kastede den hen imod manden. Og staven fór hvinende lige imod ham. Men netop inden den ramte ham, fløj den til side og susede forbi ham – videre langt ud på marken.

Hvad var det mon for en nat dén nat, siden hundene ikke kunne bide, og fårene ikke blev bange, og staven ikke ville ramme?

Hør hér – for der kommer mere:

Nu kom manden hen til hyrden. "Jeg beder dig", sagde han. "Hjælp mig! Lad mig få lidt ild her hos dig! Min kone har lige født et barn, og jeg må have ild til at varme hende og den lille. For natten er så mørk, og det fryser."

Hyrden havde mest lyst til at sige nej. Men da tænkte han på, at hundene ikke havde kunnet bide, og at fårene ikke var blevet bange, og at staven ikke havde ville ramme. Og han blev så underligt til mode og kunne ikke nægte manden, hvad han forlangte.

"Tag så meget, du behøver", sagde han. Men ilden var næsten gået ud. Der var ikke en eneste flamme tilbage – kun en stor bunke gløder. Og den fremmede havde intet med, han kunne bære de glødende kul i. Da hyrden så det, gentog han: "Tag så meget, du behøver!" Og frydede sig over, at manden slet ikke *kunne* få nogen ild med sig.

Men manden bøjede sig ned, samlede kulgløderne op af asken

med sine bare hænder og lagde dem i sin kappe. Og gløderne brændte ikke hans hænder, da han rørte ved dem. De sved heller ikke hans kappe. Men manden bar dem bort – som om det havde været nødder eller æbler.

Da nu denne hyrde, der var sådan et ondt og arrigt menneske, så alt dette, spurgte han forundret sig selv: "Hvad er det mon for en nat i nat, siden hundene ikke bider, og fårene ikke bliver bange, og spydet ikke dræber, og ilden ikke brænder?" Og han kaldte den fremmede tilbage og sagde: "Hvad er det dog for en nat? Hvorfor viser alle ting dig barmhjertighed?" Da svarede manden ham og sagde: "Når *du* ikke selv kan se det, kan *jeg* ikke sige dig det." Og han skyndte sig bort for så hurtigt som muligt at skaffe sin kone og barnet lys og varme.

Men hyrden sagde til sig selv, at han ikke ville tabe denne mand af syne, før han fik rede på, hvad alt dette skulle betyde. Han rejste sig, og i ly af mørket fulgte han efter manden, indtil han kom til det sted, hvor kvinden og barnet var.

Da så hyrden, at manden ikke havde så meget som en hytte at bo i, men at han havde sin kone og det nyfødte barn til at ligge i en klippehule, hvor der ikke fandtes andet end de bare, kolde stenvægge.

Og hyrden tænkte, at det stakkels barn da kunne fryse ihjel dér i grotten. Og selvom han var en hård mand, rørte det ham, og han tænkte, at *han* jo kunne hjælpe. Han tog sin hyrdetaske af skulderen, og frem af tasken tog han et fint, hvidt, blødt, varmt lammeskind. Og gav det til den fremmede og sagde,

at han skulle lade barnet sove på det.

I dét øjeblik – i det selvsamme øjeblik han viste, at også *han* kunne være barmhjertig – da åbnedes hans øjne. Og han så, hvad han før ikke havde kunne se. Og han hørte, hvad han før ikke havde kunnet høre:

Han så, at den mørke nat slet ikke var mørk men lys og klar som dagen.

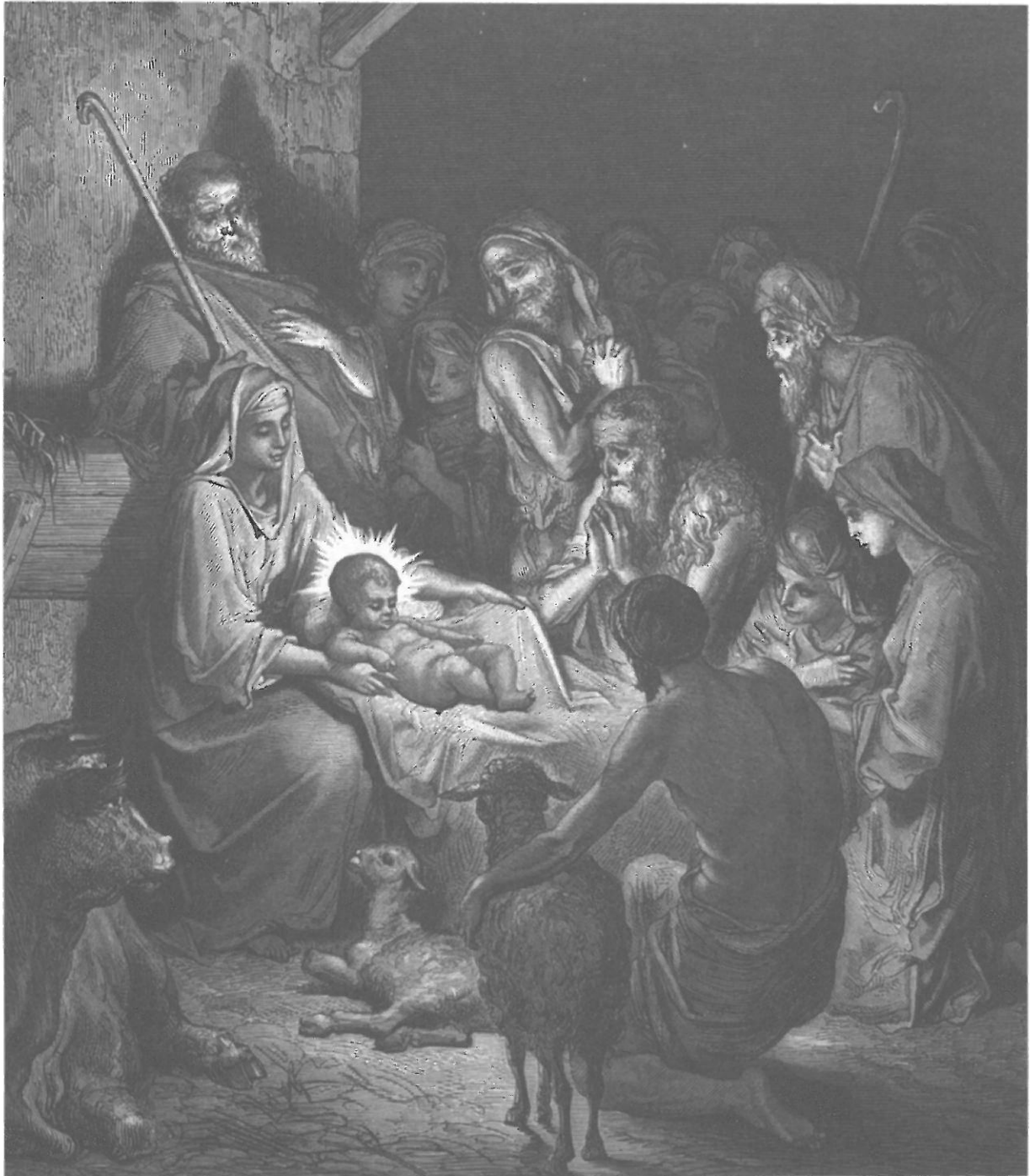
Han så, at rundt omkring ham stod der et tæt kreds af små bitte engle med sølvhvide vinger. Hver af dem holdt en harpe i hånden, og alle sang de med høj røst, at i nat var Frelseren født – han, som skulle frelse hele verden fra mørke og synd og død. Da forstod han, hvorfor alle ting var så jublende glade i denne nat, at de ikke kunne gøre noget ondt.

Og det var ikke blot rundt om hyrden, at englene stod. Over alt, hvor han vendte sig hen, så han dem.

De sad inde i grotten. De sad ude på bjerget. De fløj under himlen. De kom gående hen ad vejen i store flokke, og når de kom forbi grotten, blev de stående lidt for at kaste et blik på barnet. Der var en sådan uendelighed af jubel og glæde og sang og leg.

Og alt dette så han i den mørke vinternat, hvor han før ikke havde kunnet skelne det mindste. Så lykkelig var han – så taknemmelig over, at hans øjne var blevet åbnede, så også han kunne se lyset – at han faldt på knæ og priste og takkede Gud.

Og det lys, som manden fik at se, dét lys kan også *vi* få at se – hvis blot vi har øje for hinanden...!

Gustav Doré: Jesu fødsel. Bemærk hvordan lyset strømmer ud fra barnet i Marias skød og oplyser de omkringstående ansigter nedefra.

TRUE COLOURS

- kreativt bibelarbejde med lys og farver (Ten Sing Festival 1992).

Af Kristian Brogaard

Deltagere:

- fortæller
- lyd-tekniker
- lys-tekniker
- to mennesker iført hvide T-shirts
- sprechstallmeister, klædt i sort
- modeller til modeopvisning
- den hvide prins, klædt i hvidt.

Lyset på scenen dæmpes, indtil det er helt mørkt. Der høres først dyster musik, som går over i "Here comes the Sun" (Lennon/McCartney).

Fortælleren begynder. Underlægning: "skabelsesmusik".

"Der var engang for længe siden... Da var der ingen former at skelne. Da var der ingen farver at se. Da var der ingen ting. Det var i begyndelsen. Det var mørkt. - I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden. Og jorden var øde og tom. Og Gud sagde: 'Der blive lys!' Og der blev lys!" - **Lysspot på midten af scenen.**

Gud så, at lyset var godt. Det var kærlighedens lys. Og i kærlighedens lys skabte Gud alt levende. Gud så, at det var godt. Men det var ikke *godt nok*. Der

manglede noget. - Gud sagde til sig selv: 'Jeg vil skabe mennesker i mit billede.' Og Gud tog en klump klæbrigt, gråt ler i sine hænder og formede mennesket. Som en billedhugger former en model. Der stod så modellen, ubevægelig og grå. Gud tænkte: 'Det er godt nok gråt nok!' Og så blæste han sin livsånd ind i mennesket. - **Lys på menneskene på scenen.**

Og mennesket blev fyldt af liv og farver. - **Skiftende farvet lys på menneskene.** - Der kom farve i kinderne. Lys i øjnene. Bevægelse i lemmerne. Mennesket fik personlighed og farve. Der var ingen grå dage, for Guds kærlighedslys skinnede på mennesket. Mennesket soled sig i lyset. Og lyset lod farverne skinne, rene og klare.

Pause i fortællingen. "Skabelsesmusikken" fortsætter, mens menneskene "opdager sig selv" og alle farverne.

Med ét stopper "skabelsesmusikken". Ind på scenen træder sprechstallmeister klædt helt i sort, ledsaget af voldsomt musik. Med sig har han nogle store bøtter maling. Han fører sig frem med reklamer og

mode- og idolopvisning i mange forskellige farver. Menneskene bliver fristet af hans maling og kan ikke modstå det, da han giver dem pensler og med store armbevægelser opfordrer dem til at male sig.

Fortælleren fortsætter:

Menneskene fulgte nu modefarven. Det ville være som den type, det idol, der var in. Derfor malede det hele tiden nye farver på sig. Mennesket valgte at blive en anden. En anden end det, som det var skabt til. Men jo flere farver, mennesket malede sig med, desto mere blevet menneskets *sande* farver og person skjult.

Menneskene maler sig med skiftende farver og fortvivlet intensitet på de hvide T-shirts. Farver blandes og bliver efterhånden mere og mere brunlige og grålige. Der høres dyster underlægningsmusik.

Til sidst var menneskets farver blevet mørke og grå og triste, for mennesket kunne ikke holde styr på farverne. Det ville have alle farvet for sig selv og på én gang. Men med farver er det sådan, at når man blander dem alle sammen, ender det hele mørkt og

gråt og sort. Sådan endte også mennesket: mørkt og trist og modløst. Ingen grund til at smile. Det var godt nok gråt nok. Men midt i en død og mørk tid kom livet og lyset igen til verden. Denne gang i skikkelse af et menneske.

Ind på scenen træder nu den hvide prins. Med sig har han en ren, hvid T-shirt til hvert af menneskene. De krænger de grå og brune T-shirts af og ifører sig de nye, hvide T-shirts - tydeligt glade og lettede.

Afslutning ved fortæller:

Når vi ser en farve, kan vi kun se den, hvis der er lys. en farve er ikke en egenskab ved tingen selv. Farve er en egenskab ved lyset. Hvis der intet lys er, så er der heller ingen farve. Se hér: de tre grundfarver - gul, blå og rød i projektørlyset.

De tre grundfarver vises hver for sig med projektør på den hvide scenebagvæg.

Når de samles, bliver farven hvid...

De tre projektørlys samles og bliver til hvidt lys.

...og igen: når den hvide farve skilles, kommer farverne til syne igen. Det hvide lys deles igen i tre: gult, blått og rødt.

Der er fordi, at når det gælder lys, er alle farver indeholdt i den hvide farve. Det kan vi også se i en regnbue på himlen, hvor det hvide sollys brydes i regndråberne og giver de flotte grundfarver i forskellige nuancer.

På samme måde er det med Guds kærligheds lys. Det har den hvide farve, så menneskets personlighed, den *sande* farve, kan komme frem, sker det i et genskin i dét lys, som har alle farver i sig.

Der er ingen ensretning af mennesket i Guds lys. I Guds lys og i Guds hvide farve er *alle* farver og nuancer indeholdt.

Men Gud har en modstander. Hans farve er sort. Den sorte farve hører ikke hjemme i farvespektret. Den sorte farve er slet ingen farve men derimod mangel på lys. Dér, hvor der er sort og mørkt, er der intet lys. Og hvor der intet lys er, er der ingen farver. Men da djævelen – for ham var det jo, vi så – ikke kan stoppe Guds lys, prøver han at stoppe lyset, før det når ind i mennesket. Han gør det snedigt: ved at friste og forføre menne-

sket til at male sig og blande farver udenpå sig selv. Men til sidst bliver alting mørkt og sort.

Den sorte farve har den egenskab, at den suger alt lys til sig – uden selv at tilbagekaste noget lys. Den sorte farve bliver en facade, som forhindrer lyset i at skabe sande farver i mennesket. Djævelen vil gerne ensrette os i en farve, skjule vore sande farver bag et sort dække af 'Jeg er ingenting! – Jeg er ingenting!'. For så kan vi ikke være den, som Gud har skabt: et menneske med farver og muligheder.

Men djævelen er ikke den sidste på scenen. Jesus kommer som den hvide prins, der trænger ind bag den sorte facade, som mennesket er lukket inde i. Han *ser* dig, selvom du er trist og grå, og tingene ikke vil lykkes. For han er den, der kender de sande farver, du indeholder. Han er den, du altid kan henvende dig til. Han er altid parat med en ren T-shirt. Når du får den på, kan du lade dine sande farver komme frem – så smukke som en regnbue."

Op toner sangen "True Colours" (Cindy Lauper).

FORSLAG TIL LYSGUDSTJENESTE

Kyndelmisse - Sct. Mortens kirke, Randers

PRÆLUDIUM

FÆLLESSALME – DDS 694: "Lysets engel går med glans"

HILSEN og KOLLEKT

KORMOTET - John Høybye: "Nu rinder solen op"

1. LÆSNING: 1.Mos.1,1-4

I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden. Jorden var dengang tomhed og øde, der var mørke over urdybet, og Guds Ånd svævede over vandene. Gud sagde: "Der skal være lys!" Og der blev lys. Gud så, at lyset var godt, og Gud skilte lyset fra mørket.

KORMOTET - N.W.Gade's "Morgensang" fra "Elverskud"

FÆLLESSALME – DDS 700: "Se, nu stiger solen af havets skød"

2. LÆSNING: Johannes 1,1-10

I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Han var i begyndelsen hos Gud. Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som er. I ham var liv, og livet var menneskers lys. Og lyset skinnede i mørket, og mørket greb det ikke. Der kom et menneske, udsendt af Gud, hans navn var Johannes. Han kom for at aflægge vidnesbyrd, han skulle vidne om lyset, for at alle skulle komme til tro ved ham. Selv var han ikke lyset, men han skulle vidne om lyset. Lyset, det sande lys, som oplyser ethvert menneske, var ved at komme til verden. Han var i verden, og verden var blevet til ved ham, og verden kendte ham ikke.

FÆLLESSALME – Tillæg til DDS 787: "Det kendes, at himlen"

KORMOTET - J.S.Bach: "O Jesus, morgenstjerne"

3. LÆSNING: Lukas 2,25-32

I Jerusalem var der en mand ved navn Simeon; han var retfærdig og from og ventede Israels trøst. Helligånden var over ham, og den havde åbenbaret for ham, at han ikke skulle se døden, før han havde set Herrens salvede. Tilskyndet af Ånden kom han til templet, og da forældrene kom ind med barnet Jesus for at føre med ham, som det var sædvane efter Loven, tog han barnet i sine arme og lovpriste Gud: "Herre, nu lader du din tjener gå bort med fred efter dit ord. For mine øjne har set din frelse, som du har beredt for alle folk: Et lys til åbenbaring for hedninger og en herlighed for dit folk Israel."

KORMOTET - C. Hylton Stewart: "Simeons lovsang"

4. LÆSNING: Johannes 8,12

Atter talte Jesus til dem og sagde: "Jeg er verdens lys. Den, der følger mig, skal aldrig vandre i mørket, men have livets lys."

Matthæus 5,13-16

"I er jordens salt. Men hvis saltet mister sin kraft, hvad skal dét så saltes med? Det duer ikke til andet end at smides ud og trampes ned af mennesker. I er verdens lys. En by, der ligger på et bjerg, kan ikke skjules. Man

tænder heller ikke et lys og sætter det under en skæppe, men i en stage, så det skinner for alle i huset. Således skal jeres lys skinne for mennesker, så de ser jeres gode gerninger og priser jeres fader, som er i himlene."

KORMOTET - Knut Nystedt: "Jeg er verdens lys"

FÆLLESSALME - DDS 314: "Gør dig nu rede, kristenhed"

5. LÆSNING: Johannes 3,16-21

For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som tror på ham, ikke skal fortabes men have evigt liv. For Gud sendte ikke sin søn til verden for at dømme verden, men for at verden skal frelses ved ham. Den, der tror på ham, dømmes ikke; den, der ikke tror, er allerede dømt, fordi han ikke har troet på Guds enbårne søns navn. og dette er dommen, at lyset er kommet til verden, og menneskene elskede mørket frem for lyset, fordi deres gerninger var onde. For enhver, som øver ondt, hader lyset og kommer ikke til lyset, for at hans gerninger ikke skal afsløres. Men den, der gør sandheden, kommer til lyset, for at det skal blive åbenbart, at hans gerninger er gjort i Gud.

KORMOTET - Leif Martinussen: "Af mørket skal lys skinne frem"

FÆLLESSALME - DDS 642: "Her vil ties, her vil bies"

KORMOTET - Anonym, engelsk: Davids Salme 27,1-4a

6. LÆSNING: Efeserbrevet 5,8-14

For engang var I mørke, men nu er I lys i Herren; lev som lysets børn, for lysets frugt er lutter godhed, retfærdighed og sandhed; lad kun det gælde, som behager Herre, og tag ikke del i mørkets frugtesløse gerninger, men afslør dem. For man skammer sig ved blot at nævne, hvad de gør i det skjulte, men alting kommer for dagen, når det afsløres af lyset. For alt, hvad der kommer for dagen, er lys. Derfor hedder det: Vågn op, du, som sover, stå op fra de døde, og Kristus vil lyse for dig.

KORMOTET - Knud Jeppesen: "Vågn op, du, som sover"

7. LÆSNING: Salmernes bog 36,6-10

Herre, din godhed når til himlen, din trofasthed til skyerne. Din retfærdighed er som Guds bjerge, dine domme som det store dyb. Herre, du frelser mennesker og dyr. Hvor dyrebar er dog din godhed, Gud! Mennesker søger tilflugt i dine vingers skygge. De mætter sig ved overfloden i dit hus, du lader dem drikke af din herlige bæk; for hos dig er livets kilde, i dit lys ser vi lyset.

FÆLLESSALME - DDS 26: "Til himlene rækker din miskundhed, Gud"

KOLLEKT og VELSIGNELSE

FÆLLESSALME - Henning Toft Bro / Hans Holm: "Nu mister mørket magten"

POSTLUDIUM

Af præsterne ved
Sct. Mortens kirke

LYSET i verden...

LYSGUDSTJENESTE

...med læsninger og drama v/børn og unge.

Hvis man planlægger at holde en lysgudstjeneste f.eks. i forbindelse med allehelgen, advent, jul eller kyndelmisse, vil man med fordel kunne inddrage lidt større børn eller unge både i planlægningen og afviklingen. Det kunne f.eks. være konfirmanderne, men det kunne også være "almindelige" skoleelever – måske som afslutning på et forudgående skole-kirke-samarbejde om lys.

I det følgende gives forslag dels til læsninger, som de fleste elever kan klare på 7. klassetrin, og dels til et lille drama-indslag om og med lys. Salmerne til gudstjenesten afhænger af, hvilken højtid man fejrer.

Læsninger

1.Mos 1,1-5: *I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden. Jorden var dengang tomhed og øde, der var mørke over urdybet, og Guds ånd svævede over vandene. Gud sagde: Der skal være lys! Og der blev lys. Gud så, at lyset var godt, og Gud skilte lyset fra mørket. Gud kaldte lyset dag, og mørket kaldte han nat.*

Johs 8,12: Jesus sagde: *Jeg er verdens lys. Den, der følger mig, skal aldrig vandre i mørket, men have livets lys.*

Johs 12,44-46: Jesus sagde: *Den, der tror på mig, tror ikke på mig, men på ham, som har sendt mig. Som lys er jeg kommet til verden, for at enhver, som tror på mig, ikke skal blive i mørket.*

Mattæus 5,14-16:

Jesus sagde: I er verdens lys. En by, der ligger på et bjerg, kan ikke skjules. Man tænder heller ikke et lys og sætter det under en skæppe, men i en stage, så det lyser for alle i huset. Således skal jeres lys skinne for mennesker, så de ser jeres gode gerninger og priser jeres fader, som er i himlene.

Drama med lys

Alt lys i kirken slukkes - også alterlysene.

Fire børn bærer tændte lys ind i kirken. De andre sidder i mørket på knæfaldet med hver sit slukkede lys i hånden. Nu udspiller der sig følgende ordveksling:

Lysbærer nr. 1: *Jeg bærer tillidens lys.*

En svarer: *Tillid! Siger du, at du bærer tillidens lys? Hvem kan vi overhovedet have tillid til?*

Fire andre på skift: *De sladrer om mig. / De holder mig udenfor. / Min veninde lyver. / Min mor kan ikke holde på en hemmelighed.*

Alle i mørket råber: *Sluk så det lys!*

Lysbærer nr. 2: *Jeg bærer glædens lys.*

En svarer: *Glæde! Siger du, at du bærer glædens lys? Hvad er der overhovedet at være glad for?*

Fem andre på skift: *Jeg duer ikke i skolen. / Min mor og far er blevet skilt. / Jeg har ingen*

venner. / Min hund er død. / Min søster er død.

Alle i mørket råber: *Sluk så det lys!*

Lysbærer nr. 3: *Jeg bærer fredens lys.*

En svarer: *Fred! Siger du, at du bærer fredens lys? Hvor er der overhovedet fred?*

Fire andre på skift: *Vi hører om krig hele tiden. / De slås altid i skolen. / Der er altid larm derhjemme. / Der er så meget vold.*

Alle i mørket råber: *Sluk så det lys!*

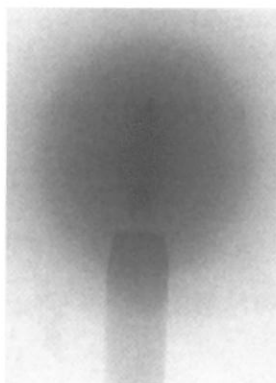
Lysbærer nr. 4: *Jeg bærer håbets lys.*

Ingen siger noget. Pause...

En svarer: *Hvis håbets lys slukkes, er der kun mørke tilbage. Håbet kan vi ikke undvære!*

Lysbærer nr. 4 tænder igen de tre første lys: tillidens, glædens og fredens lys. Til sidst tændes også lysene på alteret. Gudstjenesten kan fortsætte...

...og MØRKET

Tænk, at livet

Af sognepræst Lars Højland

Redaktionen spurgte Jørgen Gustava Brandt, om han ville medvirke i et e-mail-interview. Lars Højland sendte ham en mail med forespørgsel og kort oplæg, men JGB svarede nej tak. Til gengæld indeholdt brevet med hans nej tak så mange interessante betragtninger, at vi bad om lov til at trykke det i stedet. Og det indvilligede han i. Her følger først oplægget, og dernæst JGB's brev:

E-mail-interviewet forestiller jeg mig tager udgangspunkt i „Tænk, at livet koster livet!“ Jeg er overbevist om, at det er en sætning, som mange har grublet over - uden at komme til et helt forståeligt svar! Og så ville mit første spørgsmål være: Hvordan kan det være, at den sætning bider sig fast? Hvis det var et læst digt, ville den snart gå i glemmebogen med stemplet: „Interessant, men uforståeligt!“ Men som del af en salme bliver den stående i bogen med stemplet: „Interessant. Skal ses nærmere på! Hvad gør salmebetegnelsen ved forståelsen af et digt?“ Et par spørgsmål om din holdning til det nye salmebogsforslag ville

jeg også gerne stille. Hvis du altså kan lokkes!

Tak for henvendelsen.

Ang. „Tænk, at livet koster livet“. Det er en lov-sang.

Jeg kan ikke forholde mig til, at sætningens betydning kan være et forståelsesproblem. Det siges af og til, at livet er en gave, et ubegrundet gode. Men man kan også sige, at livets pris er - livet. Uanset om vi virkelig lever det intenst og årvågent medlevende - eller om vi „sparer på det“, eller ikke gør os umage med det, ja, så koster det jo det samme. Nemlig livet. Min tekst drejer sig om livstaknemmelighed og livs-udfoldelse.

Jeg kan ikke give dig ret i, at en sætning i en sang eller salme, man synger, indbyder til nøjere overvejelse end et digt, man læser. I praksis viser det sig snarere omvendt. Der synges jo en masse vrøvl, - men også vanskelige formuleringer i f.eks. en salme synges der tit blot af vane hen over uden særlig eftertanke. - Et digt, derimod, indbyder langt hyppigere til overvejelser. Den, der bare læser hen over vanskelige steder i

et digt, er jo bare en dårlig læser.

Det nye salmebogsforslag har jeg udtalt mig om flere gange og vil nødtigt gentage. I en næsten helsides artikel i f.eks. Weekendavisen d. 17. marts i år, siger jeg noget om emnet, om salmen i moderne tid og om salmebogskommisionens betænkning.

Jeg må desværre afstå fra at bidrage til et interview.

Jørgen Gustava Brandt

Klagen, der vendes til glæde

af cand.phil. Anne Marie Petersen.

Anne Marie Petersen er cand.phil. i nordisk litteratur. Hendes afhandling om Hans Adolph Brorson udkommer i dette efterår på Odense Universitetsforlag under titlen *Kom min due*. Den handler både om Brorsons liv og hans tidsbaggrund, pietismen. Heri gennemgås også alle hans væsentligste originale salmer, altså dem, der ikke er oversat fra tysk. Det sker ud fra en litterær synsvinkel, men naturligvis er det teologiske aspekt en integreret del af analysen. Her i artiklen gennemgår hun kun een salme, nemlig „Her vil ties, her vil bies“.

Brorsons salme "Her vil ties, her vil bies". (DDS nr. 642)

1. Her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o svage sind!
Vist skal du hente, kun ved at
vente,
kun ved at vente, vor sommer
ind.
Her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o svage sind.

2. Trange tider langsomt skri-
der,
langsomt skrider, det har den
art;
dagene længes, vinteren
strenges,
vinteren strenges, og det er
svart!
Trange tider langsomt skrider,
langsomt skrider, det har den
art.

3. Turteldue, kom at skue,
kom at skue bag gærdet hist!
Der skal du finde forsommers
minde,
forsommers minde, alt grøn
på kvist.
Turteldue, kom at skue,
kom at skue bag gærdet hist.

4. Eja, søde førstegrøde,
førstegrøde af bliden vår!
Lad det kun fryse, lad mig kun
gyse,
lad mig kun gyse, det snart
forgår.
Eja, søde førstegrøde,
førstegrøde af bliden vår!

5. Due, kunne du udgrunde,
du udgrunde, hvad der nu
sker!

Kulden den svækkes, blom-
sterne dækkes,
blomsterne dækkes, jo mer
det sner!

Due, kunne du udgrunde,
du udgrunde, hvad der nu
sker!

6. Kom, min due, lad dig skue,
lad dig skue med olieblad!
Se, nu er stunden næsten
oprunden,
næsten oprunden, som gør
dig glad!
Kom, min due, lad dig skue,
lad dig skue med olieblad.

Vi ved ikke, hvornår Brorson skrev den smukke salme. Den står i hans sidste salmeværk *Svane-Sang*, som blev udgivet 1765 af en af hans sønner, året efter Brorsons død. De fleste af salmerne heri er både hvad form og indhold angår helt særprægede. Der er en afklaret ro og blidhed over dem, som ligger fjernt fra de stærke pietistiske vækkelsessalmer, som man kunne møde eksempler på i hans første store salmeværk *Troens rare Klenodie*. Man kender ikke ret meget til de melodier, Brorson har brugt, men de fleste af salmerne er formet som arier,

en forfinet musikalsk form, som var meget populær i 1700-tallet, og som stillede store krav til digteren. En stor del af salmerne i *Svane-Sang* er dialog-salmer, altså formet som en samtale mellem Jesus og det enkelte menneske. Det enkelte menneske betegnes ofte som Sulamith og Jesus som Salomon, sådan som vi kender det fra *Salomos Højsang*. *Højsangen* er en slags poetisk kærlighedsdigt, hvor de to elskende skiftevis taler til hinanden og om hinanden. Det foregår i et idyllisk hyrde-landskab. Gennem hele kirkens historie - og ikke mindst i pietismens tid i 1700-tallet - har man opfattet de to elskende, Salomon og Sulamith, som henholdsvis Jesus og den enkelte menneskesjæl, der længes mod hinanden og den endelige forening. Sådan en dialog-salme er også "Her vil ties".

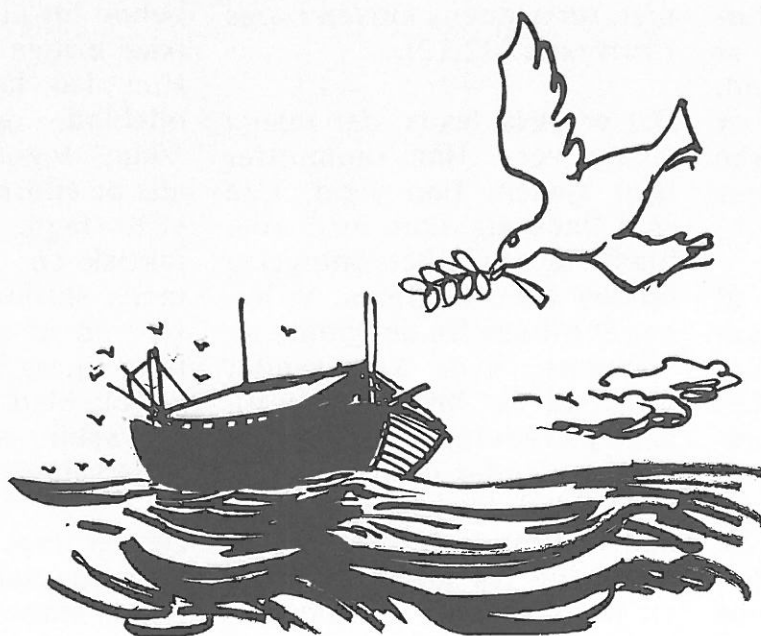
I første vers er det Jesus, der taler til sjælen, som åbenbart har klaget over den lange ventetid, indtil hun kan forenes

med Jesus i paradiset. Selv om det ikke siges direkte, så er sjælen hunkøn, ligesom i *Højsangen*, og netop *Højsangen* var en af de pietistiske digteres foretrukne inspirationskilder. Alligevel repræsenterer sjælen (Sulamith) alle sjæle, også de mandlige. Det havde pietisterne ingen problemer med. Sjælen med det svage sind klager altså over kun at kunne tie og vente. Men Jesus siger til hende, at vist skal hun "hente vor sommer ind", men hun må udholde ventetiden. "Vær stille for HERREN og bi på ham", står der i *Salmernes Bog* (37,7), og i *Klagesangene* står "Dem, der bier på Herren, er han god, den sjæl, der ham søger." (3,25). Når Brorson digter, er der altid nøje bibelsk belæg for hans udsagn. Sommeren - altså paradiset - skal nok komme, når tiden er inde.

Men sjælen klager videre i 2. vers over, at den trange ventetid går så langsomt. Vinteren strenges, og der er ikke megen opmuntring at hente. Vin-

teren er jo et billede på de jordiske trængsler, som er menneskets vilkår og altid vil være det. "Det har den art", altså langsomheden er den trange ventetids særkende. Man lægger mærke til den geniale måde, Brorson synliggør den lange ventetid ved hjælp af den langsomme rytme med de mange gentagelser. Gentagelserne er typisk for ariens form. Men også de mange mørke a- og æ-lyde i ordene er med til at understrege det tunge og trange. Vi er i den kolde marskvinter, som Brorson var så fortrolig med, og hvor man nok kunne sukke efter forårstegn.

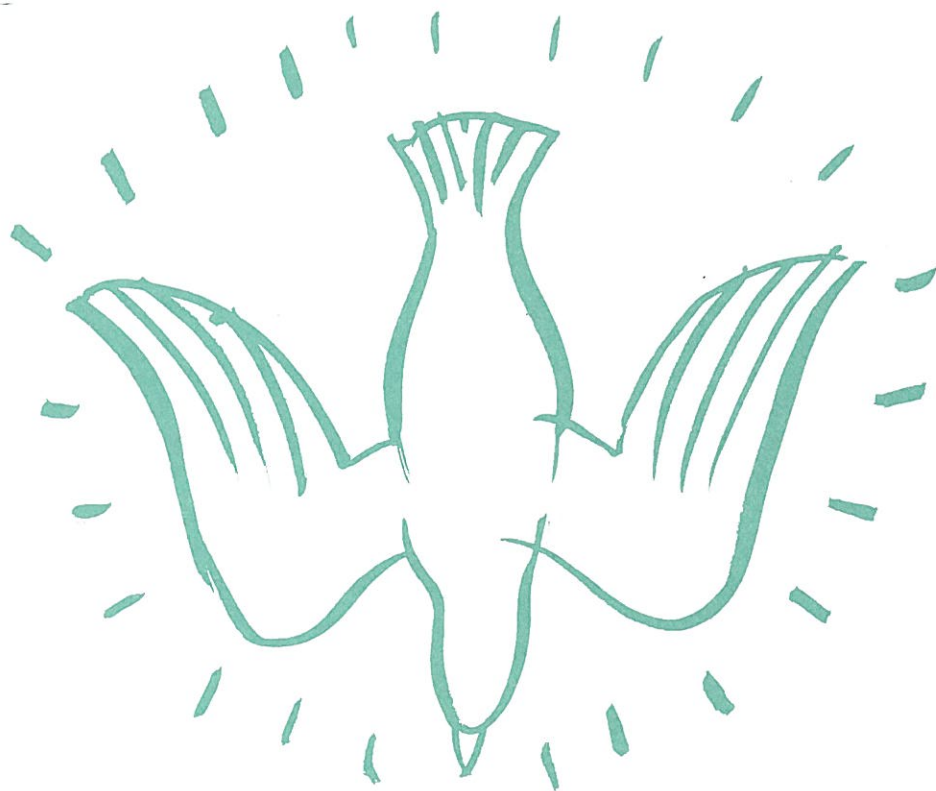
Vi er stadig i marskvinteren i 3. vers. Sjælen og Jesus er udendørs. Over den kolde jord hvælver himlen sig, både helt konkret og i billedlig forstand. Jesus irriteres ikke over sjælens klage, men kalder hende "Turteldue", en betegnelse fra *Højsangen*, så vi er næsten samtidig i et bibelsk landskab. Men det er bag et gærde i marsk-

landskabet, at Jesus tager sjælen med hen og peger på "for-sommers minde", altså et tegn, der minder os om, at sommeren trods alt er på vej. Jesus viser "Turtelduen" et lille grønt skud på en kvist.

Sjælen forstår tegnet og jubler næsten i 4. vers over den "søde førstegrøde". Sjælen forstår også den dobbelte betydning, nemlig dels, at marskvinteren dog vil få ende, fordi den lille grønne spire er "førstegrøden", og dels, at Jesus selv er "førstegrøden", nemlig den opstandne frelser, som har banet vejen for os til paradiset. Paulus bruger betegnelsen i *Brevet til romerne* (8,22-23), som Brorson bestemt har haft i tankerne, da han skrev salmen. Der står: "Vi ved jo, at hele skabningen tilsammen sukker og er i veer endnu i denne stund. Og ikke skabningen alene, men også vi selv, der har ånden som førstegrøde, også vi sukker ved os selv, idet vi bier på barnekår, vort legemes forløsning." Paulus siger altså med lidt andre ord næsten det samme som sjælen hos Brorson. Sjælen forstod det dobbelte forårstegn og er nu parat til at fryse og gyse i endnu en tid. De mere lette i- og y-lyde har nu erstattet de tunge, mørke a- og æ-lyde og understreger derved glæden.

Jesus taler i 5. vers igen til sjælen, duen, og spørger, om hun nu virkelig har udgrundet, altså forstået, hvordan tingene hænger sammen. Selv om kulden svækkes, så kommer der tit nye stærke snefald, som dækker de spæde blomsterspirer. Men der ligger en beskyttelse af blomsterne i snedækket. På

samme måde er menneskelivets trængsler vigtige, fordi de skærper troen og vagtsomheden, når blot endemålet er i sigte. Men "Turtelduen" selv er også et forårstegn. I *Højsangen* står der: "Blomster ses i landet, sangens tid er kommet, turtelduens kurren høres i vort land." (2,12).

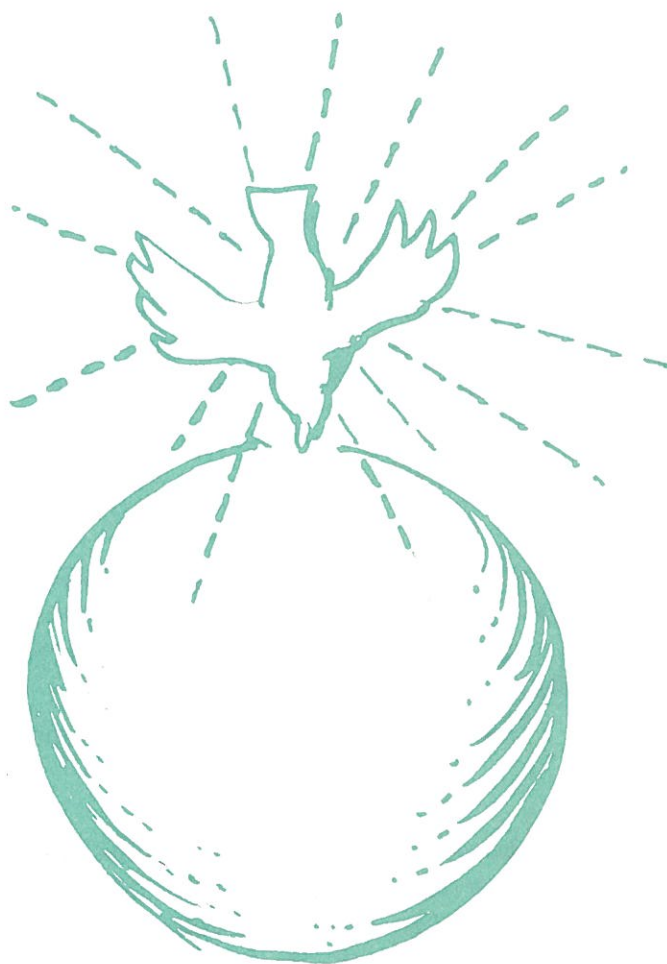
Det er også Jesus, der taler i sidste vers. Han opmuntrer igen sjælen. Han siger, hun skal "lade sig skue med olieblad". Et nyt betydningslag dukker frem i salmen. Vi har her et billede fra det gamle testamente, hvor Noa sender duen ud for bringe tegn tilbage på redningen, på frelsen. Og den vender jo tilbage med et olieblad. Sjælen er altså nu både *Højsangen's* turteldue og Noas due fra arken. Hermed vil Jesus sige, at nu skal sjælen ophøre med at tie og

klage. Hun skal lade sin røst høre, som der stod i højsangscitatet, hun skal forkynde for andre, hvad hun nu har set og hørt, nemlig at sommeren, frelsen er nær. Stunden er næsten oprunden. Jesus har naturligvis ikke, som Noa havde, behov for et tegn. Sjælen skal ikke bringe ham et olieblad. Hun skal "lade sig skue" med olieblad, og de, der skal "skue" tegnet, er naturligvis alle de andre sjæle, der sukker efter tegn. Sjælen pålægges faktisk en opgave her i salmens slutning. Brorson er jo selv en af disse sjæle, Jesus taler til, og han har så afgjort et "olieblad" at bringe til andre sjæle, nemlig sit enestående salmeværk.

Det er typisk for mange af Brorsons salmer, at de er så lyrisk smukke, at man gerne synger dem på ordene og

stemningen alene, uden måske at forstå dem til bunds, og det gør jo heller ikke noget, men de giver altid en dybere glæde, når man forsøger at trænge lidt ned i dem og opdager de mange lag og betydninger, der er. Salmens rum skifter ofte næsten umærkeligt fra et genkendeligt jordisk landskab til et bibelsk, og det er herigennem, at den dybe forståelse og dermed større glæde opstår. Der står ikke noget overflødigt fyldstof i salmerne, der er en gennemtænkt mening i det hele, selv om det forekommer så let og enkelt, når man synger dem. Brorson er en af vore helt store lyrikere, og det er glædeligt, at interessen for ham er stigende i dag.

Hvis vi voksne i dag vil tage den næsten 250 år gamle salmes udsagn på ordet, kunne vores "olieblad" måske være, at vi viderebringer salmen til næste generation. Børn skal ikke vente med at lære en salme til de "forstår" den. Man kan også forklare en salme i stykker. De skal vokse med den og gradvis forstå mere og mere af den. Hvis den skal hjælpe og styrke dem i svære eller glade stunder i voksenlivet, så kræver det jo, at de har lært den.

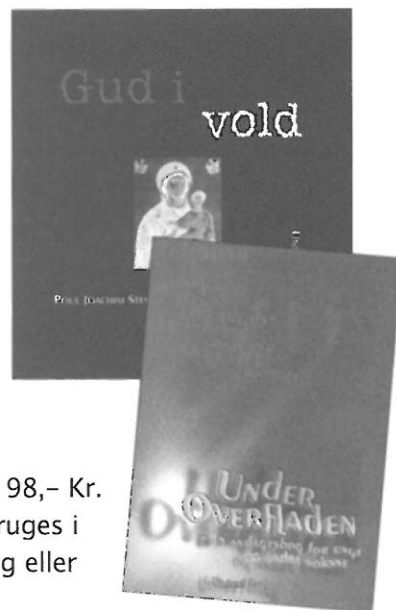

INSPIRATION TIL KONFIRMANDER OG ANDRE UNGE

TO BØGER OM TEMAER OG EMNER, DER ER AKTUELLE
OG VEDKOMMENDE FOR UNGE.

GUD I VOLD

Af Poul Joachim Stender 98,- kr.
32 refleksioner om livets store og små begivenheder.
Med lune og humor vises hverdagen i al sin enkelthed –
og besværlighed. Med skæve vinkler på hverdagens
begivenheder gør forfatteren Gud og Bibelen nær-
værende – om vi vil det eller ej.
32 spændende udgangspunkter for diskussioner og
samtaler med unge mennesker.

UNITAS FORLAG
Valby Langgade 19
DK - 2500 Valby

TLF +45 3616 6481
FAX +45 3616 0818
GIRO 211 2566

www.unitas.dk
forlag@unitas.dk

UNDER OVERFLADEN

Af Torgny Wirén og Mats Johansson 198,- Kr.
Det er ikke kun en andagtsbog for unge. Den kan også bruges i
samtaler med unge. Ugens indledning er en kort fortælling eller
beretning, der ofte overrasker og sætter tanker i gang.

FOLKEKIRKENS PÆDAGOGISKE INSTITUT

Kirkeallé 2, DK-6240 Løgumkloster
Telefon 74 74 32 13, Telefax 74 74 50 13
E-mail: fpi@km.dk

Oplysninger om de enkelte kurser og program fås ved henvendelse til FPI.

Stiftskurser om læring i hjem, skole og kirke

ved lektor Nina Tange, DPU, og lektor Finn Rosenberg, FPI

Lolland-Falster stift: 5. – 6. marts 2001 på Amtscentralen, Maribo

Københavns stift: 7. – 8. marts 2001 på Religionspædagogisk Center, Frederiksberg
(særligt kursus på Bornholm 5. november 2001)

Landskursus for sognemedhjælpere

28. maj – 30. maj 2001, Brogården, Middelfart

Ved lektor Finn Rosenberg

Nærmere oplysning om pris og program oplyses af sognemedhjælperforeningen

Verdensmusik og kirke. Optakt til Danske Kirkedage

28. juli – 1. august 2001 på Rønne Høj- og Efterskole

Ved lektor Finn Rosenberg

For alle, der er interesseret i kirkemusik og liturgi

Ansøgningsfrist: 18. april 2001

Salmer i centrum. 25 salmer i undervisningen ved John Rydahl, Christina Smith og Lars Nymark Heilesen, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1999, 106 s.

Salmebogen er danskernes bibel, er det blevet sagt, og hvad er vel mere nærliggende at sætte salmer i centrum for forslag til undervisning? I denne bog gives en række forslag til, hvordan udvalgte salmer kan inddrages i undervisningsforløb, fælles for skole og kirke. Bogens forslag bygger på en række salmeprojekter i landets folkekirkelige skoletjenester.

Skole- kirke samarbejdet er det primære mål for bøgerne, men alle andre kan med fordel kigge med over skulderen og få ideer til, hvordan salmer kan indgå i pædagogiske sammenhænge. Det gælder for skolens dansk-, kristendoms-, og sangundervisning (salmer egner sig også til fagintegration), men også for indledende og almindelig konfirmationsforberedelse. Undervisningsmaterialet består af en lærervejledning og en bog for eleverne. I lærervejledningen er indlagt en CD med salmerne.

Der sættes fokus på 25 salmer, med særlig vægt på Grundtvig og på en række nyere salmer. Salmernes tekst og melodi kommenteres i elevbogen og sættes i relation til de bibeltekster, de belyser, og der gives forslag til opgaver til eleverne. Der er et begrænset antal illustrationer, fotos og stregtegninger, ikke kun til pynt, men også til pædagogisk brug i forbindelse med salmerne. Bogen indledes med en række overskrifts-udsagn, der skal motivere eleverne for salmerne og salmegenren: salmen er en tradition – salmen finder ord og billeder i Bibelen – salmen er mere end bare en sang om Gud – Sangen har plads til noget andet end én selv. God idé med den slags håndtag at gribe fat i, når døren til salmeverdenen skal åbnes. Lærervejledningen holder en fin balance mellem inspiration og håndfast vejledning.

Der er forslag til tematisk arbejde med salmerne i forbindelse med den vejledende læseplans forslag til undervisningsområder (f.eks. fester og højtider), men også konkrete, korte forslag til undervisningsforløb for hver enkelt salme og et lille adventsspil bygget op omkring tre advents- og julesalmer. Præster vil i første omgang måske sige, ja selvfølgelig, ikke andet, det ved vi jo godt alt sammen. Ved nærmere eftersyn viser det sig, at der ikke kun er tale om viden og metoder, som den enkelte præst selv har forsøgt sig med, men om fine, anskuelige synsvinkler og forslag, som kan være igangsættende, både for den teolog, der efterlyser pædagogisk praksis, og den pædagog, som ikke færdes hjemmefra i den kristne og kirkelige univers.

Bogen er et scoop for undervisere i kirke og skole og fortjener udbredelse og brug – ikke kun som kopiering af erfarne og indsigtfulde folks arbejde, men også som inspiration til mangfoldiggørelse af den danske salmeskat – både den gamle og den nye (som her er fyldigere repræsenteret end i forslaget til en ny dansk salmebog!).

Finn Rosenberg

Kirken UNDERVISER

1
2001
Marts

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for under-visning.
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde.
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne.
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information.
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans til det pædagogiske arbejde i kirke og menighed.

Udgivet af EPS

Evangelisk Pædagogisk Samvirke er en sammenslutning af en række folkekirkelige organisationer, der er involveret i kirkens forkyndelse og undervisning. Formand: Mariane Sloth.

Medlemmer af EPS

Dansk Bibelskole. De samvirkende Menighedsplejer. Det danske Bibelselskab. Diakonhøjskolen. Diakonisse-huset Sankt Lukas Stiftelsen. Diakonissestiftelsen. FDF. KFUK-spejderne i Danmark/De grønne pigespejdere. KFUM og KFUK i Danmark. KFUM-Spejderne i Danmark. KFUMs Idrætsforbund i Danmark. Kirkefondet. Kirketjenesten i Danmark. Menighedernes Daginstitutioner. Sammenslutningen af IM og KFUM/K skoler. Unge Hjem Bevægelsen i Danmark.

Redaktion

Kristian Brogård og Christina Smith (ansv). Lars Højland, Ruth Bjerrum, Inger Hørup, Jens Maibom, Arne Kristoffersen, Anna Johnsen.

Redaktionssekretær Grethe Jørgensen.

Smounevej 7B, 8410 Rønde. tel. 86372409.

Sats og layout: Poul Abildgaard.

Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a/s

Abonnement

Årsabonnement (4 numre)

kr. 125,-. Løssalg kr. 35,-

Giro 8 05 53 51.

Henvendelse: Jette Christensen, RPC.

e-mail: jc@rpc.dk

Religionspædagogisk Center

Frederiksberg Allé 10 A

1820 Frederiksberg C

Tlf.: 33 24 92 50 (kl. 10-16)

Homepage: www.rpc.dk

Besøg Kirken Underviser
webside på
www.kirken-underviser.dk

BØGER PÅ UDSALG

Kirsten Kjærulff og Hans Jørgen Frederiksen:

Det levende lys

Uddrag fra Hildegards tekst, Scivias, og samtlige 35 malerier.

»Et pragtværk ... dybt betagende« Information

104 sider — før kr. 348,- **Nu: kr. 148,-**

Kirsten Kjærulff (red.): *Hildegard af Bingen — En basun for Guds mund*

Udvalgte tekster, som belyser Hildegards mytiske teologi.

»Kirsten Kjærulff har skrevet en fortrinlig indledning om Hildegard« Jyllands-Posten

160 sider — før kr. 160,- **Nu: kr. 75,-**

Rudolph Arendt: *Hvad er sandhed*

»Stor i indhold ... en lille klassiker« Fyns Stiftstidende

93 sider — før kr. 98,- **Nu: kr. 48,-**

Bjarne Troelsen: *Manden på flydebroen*

»En vellykket indføring til vores internationale filosof

[Søren Kierkegaard]« Aalborg Stiftstidende

236 sider — før kr. 225,- **Nu: kr. 125,-**

Erik A. Nielsen: *Solens Fødsel*

Essaysamling om kunst, poesi og kristendom. »En dejlig bog med luft under vingerne« Politiken

250 sider — før kr. 249,- **Nu: kr. 149,-**

Kirsten Nielsen: *Satan — den fortabte søn*

En analyse af forholdet mellem Gud og Satan som et fader-søn forhold.

164 sider — før kr. 178,- **Nu: kr. 75,-**

Erik A. Nielsen og Jørgen I. Jensen: *Tryllefløjten*

»En åndspræstation med bud til alle, der for alvor interesserer sig for Tryllefløjten« Information

155 sider — før kr. 175,-

Nu: kr. 75,-

Birgitte Larsen og Peter Lodberg:

Kristne kirkesamfund i Danmark

»Det er kirkehistoriske oplysninger. Det er dogmatiske, trosmæssige præciseringer. Det er simpelthen oplysninger, man er glad for at have fået ... Den er god!«

Præsteforeningens Blad

176 sider — før kr. 175,- **Nu: kr. 75,-**

Ole Juul: *En kilde*

Fortællinger om nogle af de mennesker, der mødte Jesus.

154 sider — før kr. 198,- **Nu: kr. 78,-**

Mattias og Martin Lønnebo: *Kalle og Palle*

Farveillustreret børnebog om to pindsvin, der bor på en kirkegård.

36 sider — før kr. 98,- **Nu: kr. 48,-**

Bestil disse og andre nedsatte titler på
www.rpc.dk/udsalg eller telefon 33 24 92 50

Bemærk: bestilte bøger leveres ved udsalgets start onsdag d.21.2.2001

RELIGIONSPÆDAGOGISK CENTER

FREDERIKSBERG ALLÉ 10 A — TELF. 33 24 92 50 — FAX 33 25 06 07 — WWW.RPC.DK